

Ezek vagyunk?

Úgy rémlik, Ady Endre az első világháború befejezésekor, nem sokkal a halála előtt, nagybetegén még egyszer összeszedte maradék erejét, s akadozva ugyan, de érthetően, világosan és szabatosan megfogalmazta mindazt, ami velünk, magyarokkal az utóbbi ezer év alatt történt: „Mi voltunk a földnek bolondja, Elhasznált szegény magyarok” Minden szava robban – külön-külön. Döbbenetes sorok! A szegény minősítés itt szó szerint értendő, ugyanis nem sajnálkozást fejez ki, mint ahogy általában szokott, hanem csak azt, hogy mi magyarok ágrólszakadtak, nincstelenség voltunk és vagyunk, s mégis – vagy éppen ezért – a földnek, vagyis az egész világnak a bolondjai: sőt – és ez még fájdalmasabb – csak mi voltunk bolondok, mert csak minket lehetett fölhasználni mások érdekében. Mindenki más okosabban tudott viselkedni nálunk. Kár azonban ezért irigykedni rájuk, önmagunkon sajnálkozni még károsabb és veszedelmesebb, de ezt a fájdalmat nem lehet csökkenteni semmivel, sem letagadni. Csak egy dolog vigasztalhat bennünket, ha úgy fogjuk föl a dolgot, hogy balgatagul gondolkoztunk és cselekedtünk ugyan, de éppen ezért fiatalabbak vagyunk azoknál, akik jól ki tudták használni az alkalmat a maguk javára. A nép észjárása szerint ugyanis a fiatalság: bolondság, azaz kivált a fiatalokra jellemző, hogy könnyen lóvá lehet őket tenni, mert hiszékenyek és nincs még elég élettapasztalatuk, mely lehetővé tenné a csapdahelyzetek kikerülését. Így sok fiatal hebehurgyán viselkedik. A magyarság aránylag hosszúnak mondható történelme során számtalanszor jelét adta ennek a hebehurgia meggondolatlanságnak, eszerint fiatal népnek tekinthető, fiatalabbnak, mint bármelyik környező nép, habár sokan ősisége mellett kardoskodnak. De hát melyik nép nem ősi? Mindegyik az, hiszen a Biblia és szavahihető tudósok véleménye szerint is: ugyanattól az egy őstől származunk valamennyien, az pedig hogy a történelemben kik mikor váltak ismertté, vagyis mikor hagytak nyomot maguk után, csak másodlagos kérdés. A népek korát nem lehet idővel mérni, sem megállapítani, mint az egyes emberét, aki gyerek és fiatal volt, felnőtté vált, és meg fog öregedni, mert a nép – minden nép – olyan közösség, mely egyidejűleg fiatalokból, felnőttekből

és öregekből áll, s szinte pillanatonként meghal valaki az aggok közül (olykor sajnos korábban is), és ugyanakkor kisgyerek születik. A nép tehát állandóan megújul. Egy népet azonban cselekedetei fiatalossá, felnőtté vagy öregessé tehetik. A magyarság viselkedése kétségtelenül fiatalságra, sőt olykor gyermekségre utal. Ilyen az, hogy nem tud kellőképpen tájékozódni a világ dolgaiban, vagyis nem tudja fölmérni a valós erőviszonyokat; esztelenül szembezáll a túlerővel, és a csapásokat nehezen heveri ki; nem tudja jól megkülönböztetni, ki az igazi jó barátja és ki a rosszakarója. Persze közbevetőleg mondhatnánk, hogy szinte sohasem ő volt döntéshelyzetben, hanem mások döntöttek helyette az ő nevében. De ez sem változtat a lényegen. Aztán hajlik a szélsőségre. A magyarság többsége vagy szertelenül vidám, és akkor is mosolyog, nevetgél, amikor komolynak kellene lennie, vagy lógatja az orrát kétségbeesésében, és könnyen sírva fakad, vagy nagyon erkölcsös (aránylag sok szentje van), vagy a végletekig szabados viselkedésű, könnyelmű és részeges. Úgy rémlik, nem képes, nem tud minden esetben higgadtan, komolyan, azaz felnőttként gondolkodni, érezni, viselkedni. Dalai, nótái bizonyítják, hogy anyás: még felnőtt korában is ragaszkodik anyjához, ezért nehezen szakad el a szülői háztól. Nemhiába írta Petőfi Sándor, az éles szemű költő a Távolból, Az anyám tyúkjá, A füstbe ment terv, az István öcsémhez c. verseit, de Arany, Ady, Kosztolányi, József Attila, Illyés Gyula is írt efféleket. Van-e még ehhez hasonló és ennyi példa más népek költészetében? Aligha.

Sírva vigad a magyar – szokás mondani. Eredendően ilyen gyámoltalanok, tehetetlenek vagyunk, vagy csak a sorsunk tett ilyenné bennünket? Részletek Kölcsey és Szemere, a két jó barát majd kétszáz évvel ezelőtt lezajlott vitaanyagából: „A búsongás rab lékek sajátja, s ez a magyarok szabadságért hevülő magas érzelmeivel nem férhet össze – így érvel Szemere -, s hogyan is lenne bús a magyar, ki annyi örömmünnepet ül, vendégszeretetet nagymértékben gyakorol, s még a halotti ház szomorúságát is habzó poharak közt deríti fel? Nem könnyűded, sebes vérű ifjúra mutat-e azon vád is,

minélfogva némelyek a magyar tüzet oly lángnak lenni állítják, mely magas oszlopban kél ugyan, de fel és le egyszerre tűnik. S nem ugyanezen következésre vezet-e azon egyenetlenség is, mely eleinket folyton folyvást dúló egymás között versenyküzdecs bágyadtságból vagy csüggedelemből is forrhatván elő...”

Kölcsey a magyarság ősisége és nyelvének eredetisége mellett kardoskodik történelmi távlatba helyezve és lélektanilag megválaszolva a kérdést: „Búsongás nemcsak szolgaságnak, de az érzés mélységének következése is lehet. Ki fogja megbizonyítani, hogy a többektől észrevételbe hozott nemzeti búsongás (Kölcsey tehát elismeri ennek a létezését) eredeti érzés a magyarban, nem pedig később az általunk ismert balesetek hosszú sorában magzott fel? A Leo császár (Leo bizánci görög császár jó ezerszáz évvel ezelőtt fogadott egy magyar küldöttséget) büszke, tüzes, de magába zárkózott, kevés beszédű magyarja komoly volt bizonyosan, de ha bú-s-e, azt ki merné meghatározólag állítani?” Szemeréhez viszonyítva, úgy tetszik, Kölcsey tájékozottabb, szélesebb látókörű és olyan gondolkodó, aki mélyebben érez. Ebből következik, hogy tudatában van a változásnak, tudja, hogy a jelenkor eseményeit, sajátságait csak a múlttal összevetve ismerhetjük és érthetjük meg igazán. Mai szemmel nézve ebből az érdekes és példamutató vitából, melynek nem a másik fél lejáratása, legyőzése, hanem a tisztánlátás volt a célja, több fontos dolgot szűrhetünk le. Az egyik: a magyarság mindenkor eléggé tájékozatlan és fiatalos viselkedésű volt, hiszen távoli, alig ismert tájakra is elkalandozott. A komolyság, vagy még inkább a komolykodás gyakran összefér a fiatalossággal, sőt nem idegen a gyerekektől sem, a játék ugyanis komoly dolog a számukra. A másik: a búsulás nem eredendő magyar sajátosság, hiszen bárkinek – akár fiatal, akár öreg – a baj, a baleset szomorúságot, kedvetlenséget okoz. A magyarságnak pedig éppen elég baja volt az elmúlt századokban.

A balgatagságra a rokon népek történelmében is találunk példát. Az őstörök (göktürk) orkhoni sziklafeliratokból, melynek betűi igen hasonlítanak a magyar (székely) rovásírás betűire, többek közt ezt olvashatjuk (magyar fordításban): „Én, az Ég-Istenhez hasonló, az Égtől született türk Bilge kagán (a bilge bölcslet jelent, a kagán pedig nagyfejedelmet) ebben az időben uralkodtam. Szavaimat hallgassátok végig először is ti fiatalabb testvéreim és fiaim s veletek együtt minden nemzetségem (a hangvétele komoly, sőt ünnepélyes) és népem. Előre a nap keltéig, jobbra a nap deleléséig, hátra a nap nyugtáig, északra az éjszaka közepéig reám tekint minden nép. Keletre a

Santung síkságig vezettem hadaimat, majdnem elértem a tengerig. Délre a tokuz erszen birodalomig vezettem seregeimet, majdnem elértem Tibetig. Nyugatra a Szir-Darján túl a Vaskapuig vezettem hadaimat, északra a jer bajirku földig vezettem hadaimat. Ilyen sok helyre hatoltam el seregemmel. Mikor kagán atyám meghalt, még csak hét éves volt öcsém, Kül tegin. De anyámnak, az Umaj istennőhöz hasonló katunnak a szerencséjére már tíz éves korában férfinevet vett fel. Tizenhat éves korában hadat vezettünk az Alti Csub és a szogd nép ellen, s elpusztítottuk őket...” Veres Péter hős balgatagságnak nevezi mindezt, mert utána nem sok idő múlva vége a nagy türk birodalomnak.

A legtöbb fiatal szerfölött okosnak képzei magát, mégsem tudja, hogy a bölcsességhez igen hosszú út vezet. Sokszor még ezer év hossza sem elegendő. A magyar történelem a jó példa erre. Úgy tetszik azonban, hogy a Teremtő nekünk, magyaroknak más sorsot szánt, mint az előbb említett rokonainknak.

Illyés Gyula egy helyütt megjegyzi, hogy a fiatalság jellegzetes megnyilvánulásai jobbára ellenszenvet váltanak ki a felnőttnél. A magyar nép még ma sem igazi felnőtt, sokszor gyerekesen viselkedik, s talán emiatt sem rokonszenveznek vele túlságosan más, nem rokon népek, melyekből sajnos sokkal több van errefelé, mint rokonokból.

A kereszténység fölvétele és a királyság megalapítása ugyan jó kezdetnek látszott ahhoz, hogy a magyarság elinduljon a felnőtté válás útján, de ezért túlságosan nagy árat kellett fizetnie, sokkal nagyobb, mint bármely más népnek itt a környezetünkben, és még így sem fizetődött ki. A beáramló idegenek ugyanis, akiket királyaink hívtak be, és kiváltságokkal ruháztak föl, és akiknek országresznyi birtokokat adományoztak, lassanként teljhatalmú nagyurak lettek saját kezükbe ragadván a hatalmat az egész ország fölött. Eleinte pusztán fegyveres erővel, később más körmönfont eszközökkel, a világtörténelemben példátlan terrorral kényszeríthették a magyarságot a hozzájuk való alkalmazkodásra. Valódi gyarmatosítás történt tehát, hiszen az egykor szabad magyar népességet mások szolgáivá alacsonyították le a saját szülőföldjén, eszerint nyilvánvaló, hogy semmiképpen sem lehetett, és nem is volt soha gyarmatosító és elnyomó nép, mint ahogy újabban állítják némelyek, hanem éppen ellenkezőleg: egy gyarmatosított ország elnyomott lakosa. Hogy milyen megrázkódtatással járt ez, arról a véres lázadások, fölkelések és a kegyetlen megtorlások szólnak. Egy mértékadó vélemény szerint a magyar nemzetiséghez való ragaszkodásnak a legcsekélyebb jelét is árulásnak tekintették akkoriban az egyház és a korona ellen. Így veszett kárba sok hősi

énekünk -népdalunk és mondánk. Ilyesmire sehol másutt nincs példa, legföljebb itt-ott az afrikai gyarmatokon. Még az amerikai indiánok népköltészeti alkotásait is lejegyezték az ottani hittérítők, nemhogy üldözték, kárhoztatták, ócsárolták volna, mint ahogy ez nálunk történt. Mindenképpen az idegen hatás alá rendelték a magyarságot. Lehet-e így felnőtté válnia egy fiatalos népnek, mint amilyen a magyar volt és maradt? A magyarságtól idegenkedők irányítása alatt semmiképp. Nem véletlen, hogy még ma is mellőzött és kárhoztatott minden, ami jellegzetesen magyaros még az irodalomban és a nyelvhasználatban is az idegenszerűséget sulykolva az agyakba.

Ady Endrének bőségesen magadatott, hogy szembenézzen azokkal, akik értetlenül és ellenszenvvel figyelték irodalmi és közéleti-újságírói munkásságát, s vitatkozzon velük a maga módján: verseivel, cikkeivel. Ellenfeleit név szerint kár volna megemlíteni, már csak azért is, mert érveik ma már teljességgel érdektelenek. Ady Endre olyan verseket írt, melyek nemcsak a maga korában voltak időszerűek, hanem – majd száz év múltán – most is azok, a közállapot ugyanis, melyben harcait vívta, szinte kísértetiesen azonos a mostanival, akár a föld népéről és egyéb kétkezi munkásokról, akár a pénz hatalmáról meg a pénz embereiről van szó. Vagyis a hatalom birtokosai szinte ugyanabból a körből valók, mint akkor, és a kiszolgáltatottak is ugyanazok: a bennszülött magyar népesség. Nem kétséges, hogy a költő kinek az oldalán áll: „Helóta nép, helóta költő, Találkoztunk ti meg én” – vallja jogosan egyik versében, mivel azt kellett látnia, hogy a magyarság sorsa és az övé összefonódik, azaz hasonló. A helóta görög szó, mely eredetileg azt jelentette: hadifogolyból lett földművelésre fogott rabszolga az ókorban. Mai jelentése: jog nélküli, jogfosztott ember, szolga, mások érdekeinek a kiszolgálója. Egy másik versében pedig ezt olvashatjuk: „Uram, én szegény, kósza szolga, Elhasznált, nagy bolond vagyok” Véleménye a föld népéről: „Ezer évig férgé a rögnek” „Itt a néma kinszenvedésnek Makacs ajka minden beszántás, Elhamvadtt könny a szik föld pora”. A hatalom birtokosairól pedig ez: „Tobzódtatok, tobzódtatok, Éppen elég volt ezer évig” Ha önmagáról ír, a magyarságra gondol, az ún. magyarság-versei pedig őrá is szólnak, azaz teljesen azonosul népével. Sokak szemében szálla ez még ma is. Ezért igyekeznek elhallgatni, vagy azokat a verseit, sorait idézik csak, melyek önpusztító kétségbeesésről árulkodnak. Nemcsak a harag, hanem sokszor a kétségbeesés is rossz tanácsadó, mert ilyenkor a fölgülemlett indulat akár szitkozódásra, átkozódásra is készítheti az embert, s végül olyan állapotba

taszítja, mely mélységes csalódást, kiábrándulást és teljes közönyt idézhet elő minden iránt, ami emberi. Ady Endre pályája során – egyedüli költőként irodalmunkban – az emberi érzelem minden változatát kifejezte. Élete a magyarság sorsához hasonlóan viharos volt, és költészete is az, vagyis mélységesen őszinte, tehát hiteles. Az őszinteség és a hitelesség pedig a vers és minden írás legnagyobb értéke, és nem a szavakkal való bűvészkedés, mely csak arra jó, név, hogy elpalástolja az igazat, és megcsilllogtassa azt, ami nem egyéb hamisítványnál. Az igazat leírni a legnehezebb dolog, ehhez ugyanis minden megszerezhető tudásra és ismeretre szükség van, sőt még ez sem elég – bátorság is kell hozzá. Hadd idézzünk még egy-két példát Ady Endre verseiből, bár mindegyik felsorolható lenne: „Nem vagyok, aki vagyok, Nem vagyok a magamé” „Nekünk Mohács kell” „Cigány-népek langy szívű sihederje, Verje csak, verje, verje” S elveszünk, mert elvesztettük magunkat” „Lelkemben a magyar fa Lombjai esnek, hullnak” „Nincsen egy barátom” „Robogok honról rejtett vonaton... Ebek hazája ma nem az enyém” „Megöl a disznófejű Nagyúr, Éreztem, megöl, ha hagyom... Az aranyon ült” De nem hagyta, hogy megölje, és higgadtabb állapotában így írt a régi –csak azért is – konoksággal, hittel és bizakodással: „Most percemberkéék dáridója tart, De építésre készen a kövünk, Nagyot végezni mégis mi jövünk” „Nagyobb igaza sohse volt népnek” stb.

Egy angol író, név szerint: W. S. Maugham ugyanebben az időben az igazságról így vélekedett: „Jó, ha az igazság a mi oldalunkon van, de örülség elfelejteni, hogy ha nincs hozzá hatalmunk, akkor az igazsággal nem megyünk semmire” Jól tudta ezt Ady Endre is, nemhiába írta le sokszor a bolond és az örült szót. A már említett: „Mi voltunk a földnek bolondja” verssoron kívül csak néhány példa még: „Kuckójában ki-ki riadt, S váltott magyar bajnoki sorsot Egy örülten szép hit miatt” „Vagy bolondok vagyunk, s elveszünk egy szálíg, Vagy ez a mi hitünk valóságra válik” „Bolond tüzem alágyújt-e szíveknek” stb. Ezer év óta a magyarság csak álmodozhatott az igazságról, és arról, hogy egyszer majd a maga ura lesz. A nálánál jóval nagyobb és tőle idegenkedő hatalmak mindig gondoskodtak róla, hogy így legyen. Ezért állapíthatta meg keserűen Ady Endre ezt is: „Sohse tudott az igazsághoz Igazunk minket eljuttatni” Nem tudott, mert nem volt hatalmunk ahhoz, hogy érvényesíthessük. Úgy rémlik, csupán belső erőforrásokra támaszkodva ez ma sem lesz másként. De talán ezer év óta most az egyszer sikerül külső támogatókra is szert tennünk, és akkor: „Mi kacagunk utoljára” Mert ugyan: „Néhány ezer évig tűr az Isten, De azután, jaj a gyilkosoknak, Nem lesz majd kegyelem azoknak” – ahogy Ady Endre jósolta.

Móricz Zsigmond egy nyári délután Miklós Andorék vendége volt, és a házigazda fölháborodva mondta, hogy a magyarság háromezer év alatt sem tudott önálló lenni. Akkor sose fog. Móricz Zsigmond a megdöbbenéstől szóhoz sem tudott jutni. Hazaérve azonban nem hagyta nyugton a dolog, és magában vitatkozván egy riport keretében leírta a saját véleményét is. Részlet ebből a riportból: „Ma néztem Berki Andrást, a kertészt, ahogyan egész nap kitartóan dolgozott. Ez a magyar nem Miklós Andor. És Miklós Andornak van egy országa az országban, s Berki Andrásnak semmije... Mert Berki munkavégző, s munka közben nem gondolhat másra, csak a palántáira. Miklós Andor a munkavégeztető, aki arra gondol, hogy másokat beállítson.” Az előbbi jelenet még a két világháború között játszódott le, amikor hárommilliónyi nincstelen magyar (zsellér, uradalmi cseléd, béres, napszámos, kubikos, idénymunkás stb.) küszködött a mindennapi betevőért. De a néhány holdas és saját házzal rendelkező parasztságnak az élete sem volt ennél sokkal jobb. Tőlük aztán önállóságot, nemzeti öntudatot, áldozatkészséget a közösségért elvárni képtelenség. Ezek leszármazottai ma sem élnek olyan jól, hogy magatartásuk lényegesen megváltozhatott volna. Aki éveit tekintve felnőtt ugyan, de nem önálló, tehát kiszolgáltatott, az kiskorúnak számít, mint a gyerekek, azt irányítani kell. Milyen jó is irányítani, ellenőrizni, munkába állítani és kiskorúságban tartani másokat, hogy továbbra is irányíthassunk és uralkodhassunk. Talán mondanom sem kellene, hogy Móricz Zsigmond állásfoglalása helyes volt. A magyarság lehet még önálló, és lesz is a Miklós Andorok jóslata ellenére, mihelyt elindul a felnőtté válás útján, rokoni és baráti támogatással megszabadítván önmagát az idegen szellemiségű és érdekeltségű gyámjaitól.

Veres Péternek nem volt szüksége arra, hogy azonosuljon a néppel, mint Ady Endrének, hiszen szegény pásztorcsaládból származván, és a második világháború előtti években földművesként meg vasúti pályamunkásként maga is a nép életét élte. De még így is, otthon, a faluszéli vályogházban, öt gyerekek körülvéve, szakított magának időt arra, hogy könyveket olvasson, képezze magát, művelődjön. A háború után különféle tisztségeket vállalt ugyan, de hű maradt önmagához. Élete végéig éberem figyelte a magyarság sorsának alakulását, és a maga módján igyekezett jó tanácsokat adni. Illyés Gyula véleménye szerint lángelme volt, az egyetemi végzettségű Németh László pedig róla, mint a nép fiainak a példaképéről beszélt. Veres Péter sok könyvet írt. Közülük hadd említsünk meg néhányat: Gyepsor, Számadás, Az Alföld parasztsága, Mit ér az ember, ha magyar? (ez a könyvcím egy Ady-vers egyik sorát idézi!) A Balogh

család története (három kötetes nagy családrege, melyet minden magyar embernek illene megismernie), A rossz asszony, Almáskert, Őszi változatok, Bölcs és balgató őseink stb. Önmagáról többek közt (sok önéletrajzi írása van) azt vallotta, hogy született demokrata, mint a legtöbb magyar ember, s az ösztönök és világi hatalmak rabságában szenvedő embercsoportokhoz tartozik. Szeretett vitatkozni, és másokkal ellentétben azt állította, hogy a magyar, ha le volt igazva is, még ha lapulnia kellett is, nem volt soha szolganép, mert nem vált meggyőződésévé, hogy a szolgálóélet is élet. Ezt beszéde is bizonyítja, mely nyílt és közvetlen. Ezért válik aztán a parasztnyelv az urak előtt idétlen dadogássá. Személyes tapasztalatból tudta, hogy népünk lenézi a bőbeszédű embert. „Nem vagyunk kereskedő nép, beszédünk nem a vevő és eladó megtévesztésére, agyonbeszélésre szolgáló öncélú locsogás, hanem a munkában és pártorkodásban élő emberek kevés szóba sűrített, de mindig fontos közölnivalója”. Zagyvaságnak tartotta a magyar összeférhetlenségről szóló mendemondákat. Ehhez magyarázatként csak annyit fűzött hozzá, hogy a magyarságnak nincsenek demokratikus közösségi hagyományai. „Ez persze azért van így, mert népünk hosszú évszázadokon át nem volt önálló nép. Mindenki mondja, hogy ötszáz évig idegen uralom alatt éltünk, de én hozzáteszem, hogy vezetés szempontjából ezer éve ennek. Én nem mondom, hogy magyar fejedelmek alatt jobb sorsa lett volna a parasztságnak, vagy akár a köznemességnek is, de az biztos, hogy jobban felismertük volna a bajainkat és az ellenségeinket” Igen fontos megállapítás ez és pontos helyzetfölismerés, hiszen valóban sok bajunk volt mindig, és sok külső meg belső ellenségünk. „Szabadság és közös cselekvés kell ahhoz, hogy tömegek és vezetők átéljék és megismerjék a közösségi élet törvényszerűségeit... Ha a vezetés nem érti a magyart, vagy a magyar nem érti a vezetést, mindig baj van... Az idegen urak politizáltak felettünk, mi pedig csak szenvedő részesei voltunk a magyar történelemnek”. Ebből a néhány idézett mondatból is nyilvánvaló, hogy Veres Péter népbem-nemzetben gondolkodott, kiszolgáltatottsága, a körülötte kialakult erőter azonban meggátolta abban, hogy cselekedjen is. Csak írhatott, beszélhetett, így gondolatainak a jelentős része hatástalan maradt, és elképzeléseit nem valósíthatta meg. Egy aránylag egységesnek mondható tisztántúli református közösséghez tartozván, nem volt betekintése az egész magyarság összetételébe, életébe és valóságos helyzetébe. Alkalmi kiruccanásai ezen az egyoldalúságon nem sokat változtattak. Azt az ellentmondást, mely a magyarságnak eredendő demokratikus hajlamai,

észjárása meg beszéde és aközött van, hogy nincsenek demokratikus közösségi hagyományai, Veres Péter csak részben tudta föloldani. Ady Endréhez hasonlóan neki is csalódnia kellett sok mindenben, s hogy csalódása még nagyobb legyen: az idegen érdekeket kiszolgáló élclapok gúnyolódásának gyakori céltáblája lett. Élete vége felé már így írt: „Már nem csodadolgokról van szó (lásd Berzsenyi híres és sokat idézett szavait: Nem sokaság, hanem lélek s szabad nép tesz csodadolgokat), hanem az egyszerű önfenntartásról, amihez az erdő vadjának, a madárnak és a bogárnak is joga van, ha esze, ereje és szerencséje van hozzá.” Ő sem hallgatja el hibáinkat: „Magyarságunkban, ős balekségünkben néha-néha hebehurgyán cselekedtünk, bolond módra nagylelkűek és könnyelműek, áldozatkészek vagyunk, azért maradtunk le. Ostobán felőröltük egymást nagy testvérnépünkkel, a törökökkel (akiket egyébként arab maszlag mérgezett, rontott meg). Mi lett volna, ha megegyeztünk volna velük?” Hát éppen ezt akadályozták meg „jóakaróink”! S helyettünk a törökökkel déli szomszédaink fogtak össze úgy, hogy ez hasznukra vált, mi pedig majdnem elpusztultunk. Veres Péter kétségbeejtőnek találja, hogy a magyaroknak – a népnek is - nagyon tetszenek a habókos, hebehurgya emberek. (Ehhez hozzátehetjük, hogy ez is fiatalos, sőt gyerekes tulajdonság), s fölteszi a kérdést: ez a habókosság és szalmazlabogás volna a mi jellemző tulajdonságunk? Ezzel szemben azonban megfigyelhető az óvatos, körülényes, gondos magyar ember is. A szélsőséges esetek tehát nem lehetnek mértékadóak. „Eszertint nincs is nemzeti karakterünk (jellemvonásunk)? Van! A vonatkozások és viszonyulások összegéből jön elő. Ellentétükben, vonásaikban és taszításaikban.” Vagyis az teszi sajátossá egy népet, hogy a többség mit tart helyesnek, jónak, emberinek, és mi az ellenszenves a számára, azaz hogyan gondolkodik, milyen az észjárása, erkölce, ízlése, milyen a nyelve és a beszéde. A népek bizony ebben a tekintetben ugyancsak különböznek egymástól. Ez természetes dolog, hiszen a népek sorsa, történelmük is különböző, más-más hatások érhetik őket szomszédai révén is stb. Mint ahogy nincsen két teljesen azonos falevél és ember sem, úgy nincs két teljesen azonos nép sem – még ha egy nyelvet beszélnek is. És ez így van jól, mert az egyformaság, egyszínűség ugyancsak unalmassá és talán elviselhetetlenné is tenné életünket. Az az igyekezet tehát, mely azt sugallja, sulykolja az emberi agyakra, hogy minden nép egyforma, azaz jó és rossz emberekből áll, csak tetszetős féligazság, a féligazság hangoztatása pedig rendszerint nem egyéb, mint a báránybörbe bújít

farkasok idétlen bégetése. „Nem azt akarjuk mondani, hogy egyik nyelv többet ér, mint a másik, csak azt, hogy más... És ez a más teszi értékes színné az emberi műveltség tarka képében” (Bárczi Géza). Ugyanezt a gondolatot megfogalmazhatjuk magáról a népről is – így: Nem azt akarjuk mondani, hogy egyik nép különb, mint a másik, vagy hogy felsőbbrendű a másiknál, csak azt, hogy más. És ez a másság teszi értékes színné az emberiség tarka képében. Nép és nyelv ugyanis összefügg egymással, egymáshoz tartoznak. Egy nép észjárása, érzelmvilága és más jellemvonása nyelvének a hangzásában, a szóhasználatban és a mondatszerkesztésben is megnyilvánul.

„Ne politizálj, építkezz!” – tanácsolta Móricz Zsigmond a háború alatt, egy ellentmondásos és zavaros időszakban, amikor a politizálással csak magának árthatott az ember. Nyilván igaza volt. Békében azonban más a helyzet, mely olyan magatartást igényel, mint amilyent Móra Ferenc ajánlott – még a háború előtt: „Nagyon sok intelligens (értelmes) polgár van, akinek az az egyetlen politikai krédója (hitvallása), hogy ne politizáljunk, s még büszke is rá, hogy ő ilyen fölényrel nézi a dolgok folyását. A magyarságnak éppen az a baja, hogy nem politikai nemzet, és még ma sem értette meg, hogy minden polgár élete a politikán fordul meg. Nem azon, hogy milyen szorgalmasan túrja a földet. Hiába mondja, hogy ő nem törődik a politikával, mert a politika törődik övele.” Bajcsy-Zsilinszky Endre így válaszolt erre a vitára: „Ami a mi népünkben passzivitásnak (nemtörődömségnek) látszik, mind csak keserves, ösztönös önvédő magatartás.” Igaz beszéd ez. Móricz Zsigmond nyilván elsősorban író társainak szánta jelmondatát. Ehhez a tanácshoz aztán szíves-örömmel tartották magukat azok az írók, akik csak az irodalommal akartak foglalkozni – békében is – tetszetős magyarázatot fűzve ehhez a magatartáshoz: mindenki végezze a maga dolgát, és ha jól végzi, akkor feladatát teljesítette. Mások ügyeibe ne avatkozzon bele. A földműves tehát művelje a földet, a tanár tanítson, az orvos gyógyítson, és a politikus politizáljon, hiszen ehhez ő ért a legjobban. Ez az érvelés nemcsak tetszetős, hanem meggyőzőnek is látszik. De csak látszik. Itt ugyanis nem egyébről van szó, mint a közügyektől való elzárkózásról, a felelősség elhárításáról. Kényelmes megoldás ez, melyről Móra Ferenc fogalmazta meg az igazat – még az írókra vonatkozóan is.

A nép és a nyelv viszonyát Bárczi Géza így látta: „Az, hogy a magyarság idegen kulturális körbe lépve, idegen műveltséggel cserélve föl a magával hozottat, idegen népek gyűrűjében nem oldódott föl, és nem hullott szét, mint annyi harcias török nép, azt nem

jelentéktelen részben nyelvének köszönheti, mely szívós rugalmasságával hozzá tudott idomulni a változó körülményekhez. Ha csoda maga az, hogy meg tudott maradni, még sokkal csodálatosabb az a látvány, ahogyan állandóan fejlődött, rugalmasan idomult a gondolkodás színesedéséhez és bonyolultabbá válásához, mégpedig önmagához hű maradva.”

Jeles íróink közül Németh László is szeretett politizálni. 1935-ben, pl. ezt írta: „Ebben a nagy világpolitikai társasjátékban elhagyatottabb résztvevő a magyarnál alig van. Akárhogy vetik-hányják a szövetség szálát, az ő igazsága mellett csak nem akar párt alakulni. Utánkap egy-egy nagyhatalom szoknyájának, az utánapördül a maga érdekeinek, s a szoknyájába kapaszkodót nekikeni egy lámpaoszlopnak.” Ezt a humoros képet mintha a mai állapotokról festette volna meg Németh László. Humoros, mert gy kapkodni gyerekek szoktak, nem felnőttek. A felnőttek kapkodásáról viszont a népnek is megvan a maga véleménye, melyet ilyen szóképpel fejez ki: hoppon marad, aki olyan szekérbe kapaszkodik, amelyik nem akarja fölvenni. „A magyar kicsi nép, s a kicsiségét azzal sem szépítgeti, hogy a nagybácsi nagyságára hivatkozik. Rokontalan, semmibe vett, elhagyott nép lett belőlünk.” Hát persze, ha megtagadjuk a rokonainkat, sőt ellenük fordulunk, és rosszakaróinkhoz dörgölődzünk, akkor jogos ez a semmibe vétel. A magyarság ugyanis nem rokontalan nép, hatalmas és hozzá jó szívvel közeledő rokonai vannak. „A magyarság előtt egy választás van: meghalni vagy kovász népként lenni.” Képtelenség! Németh László nagyot tévedett, hiszen a magyar nem zsidó, és sohasem lesz az, de a zsidóság útját járnia, példáját követnie sem lehetséges, mert sohasem volt Mózes, aki egyé kovácsolta volna össze, és nincs saját Bibliája sem, mely nagyra hivatottá tenné, és a megmaradást bármilyen körülmények között is biztosítaná. A magyarság viszont meghalni sem akar, mint ahogy egyetlen nép sem akar, még akkor sem, ha ezt sokan szeretnék. Nem másoknak van szükségük ránk, a mi segítségünket ugyanis nem igényli senki, hiába állítjuk ezzel magunkat – hanem nekünk van szükségünk önmagunkra, mint ahogy ezt így vallja minden nép akár kicsi, akár nagy.

Majd hetven évvel ezelőtt egy átfogónak szánt tanulmánykötet jelent meg a magyarságról. A szerzők ebben megállapítják, hogy a magyar keverék nép ugyan, mégis van egységes jellege, mely főleg nyelvében és dalaiban mutatkozik meg. Szabadságszerető, bátor, becsületes, dolgozó stb. Németh László megjegyzi, hogy mi sem volt könnyebb, mint ezeket a tanulmányokat nevetségessé tenni. A

dolog azonban őt, magát is továbbgondolkodásra készítette, és hosszabb tanulmányt írt a saját elképzeléseiről. Ebben általános hibáinkat veszi szemügyre, és őt jellegzetes magyar típust különböztet meg. Ezek – az ő szavai szerint - : a kritikus, a parádés, az anekdotázó, a vívódó és a híg magyar. (a továbbiakban is igyekszem hű maradni Németh László eredeti, találó kifejezéseire a rövid összefoglalóban).

A kritikus magyarra jellemző a komor realizmus, valóságlátás. Mostoha viszonyok közt az ilyen ember könnyen eszménytelenné válik, és visszahúzódva a magáéba gyűlöletben, bizalmatlanságban és félelemben él. Az egykének is ez a legfőbb oka: a valóság egyoldalú, bénító tisztelete elnyomta az eszménytelen magyarban a szaporításhoz szükséges könnyelműséget, életbizalmat, életkedvet. Az ilyenek annyira bölcsek, hogy kipusztítják magukat. (Megjegyzésem: ez aligha nevezhető bölcsességnek, hiszen az élet a legnagyobb ajándék, amit valaha is kaphat az ember!)

A parádés magyarban is megvan a kritikus értelmessége, csak hogy őbenne gőz is van. Vezetést követel magának, és szeret hivalkodni. Ahol a közösségi fegyelem meglazul, a parádés magyar élő csóva a nád alatt. Elfajult változata a saját személyét teszi meg eszmének.

Az anekdotázó magyar véleményét a velőig látott dolgokról rövid történetekbe ágyazva mondja el, ahelyett, hogy nyíltan színt vallana. Ezzel az a legfőbb törekvése, hogy a világgal valahogy összeférjen, és elkerülje az összeütközést.

A vívódó magyar kiváló tulajdonságokkal rendelkezik ugyan, mégis nyomasztólag hat a környezetére. A változtatáshoz szükséges hűvös eszméket és a társadalmi lázongásokat ők ültetik el, s tartják ébren. Azt hiszik, elég egy helyzetet fölmérni, s hozzá valami szépet és okosat javallani, és azon más agyak meg fognak indulni. Az agyak azonban nem indulnak meg, mert ezek az agyak nem a műveltség nagy nyugati nyelvéhez csinálódtak. Ez a vívódóból fejvesztett ingerelt magyar éppúgy megtalálható a magas közéletben, mint a tudákos falusi mesteremberek, városi munkások idegen műveltségbe nyalt seregében. (ehhez hozzátehetjük, hogy a műveltségnek van nagy keleti nyelve is, s ezt kár elhallgatni)

Németh László híg magyaroknak, azokat az idegen eredetű jövevényeket tartja, akik az államnak a hivataknok- és kereskedőparadicsomában fölvették a magyar nyelvet anélkül, hogy a magyar népről megtudtak volna valamit. Zárt kötelékben álltak át a magyarságba önként és nem kényszerítve, olykor új névvel ugyan, de megtartva szokásaikat, észjárásukat

és származásuk tudatát. Nekik csak egymáshoz és újságjaikhoz kellett igazodniuk. Az újságok nagy részét ugyanis ők írták, szerkesztették és adták ki. A feltűnő hangos magyarkodás is éppúgy ennek a híg magyar érzéketlenségnek a fatyja. mint a Párizst járt európaiság. Vezető tisztségeket jobbra ők tölthettek be, és ők a hangadók mindenben. Közülük az értelmiség is csak annyit konyított a magyarsághoz, amennyi az unalmas iskolai nyelvtanórákon s a népszínművek nézőterén ráragadt. Igen sokat írtak és írnak föl a magyarság számlájára, amit az előtérbe tolokodó híg magyarság handabandáz bele a világba – rendszerint karöltve egyes szomszédainkkal – a történelemből szívesen kimaradó színmagyarság helyett. (Ehhez hozzátehetjük, hogy a bennszülött magyarság szívesen kimarad ugyan a történelemből, de nem azért, mert pipogya nép, hanem azért, mert eddig mindig azt kellett tapasztalnia, hogy rá csak akkor van szükség, ha áldozatot kell hoznia másokért).

Egy tanulmányban, mely Németh Lászlóról, a politikus gondolkodóról szól, azt olvashatjuk, hogy Harold Nicolson, a békekonferencia egyik vezető angol diplomatája a húszas évek elején írt *Peacemaking*, 1918. című könyvében nagyon barátságtalanul emlékezett meg a magyarokról, amikor a békealkotással kapcsolatos érzelmeit írta le, amelyek befolyásolták javaslatait, a döntéseket megelőző tevékenységét: „Megvallom, hogy én ezt a turáni fajt heves ellenszenvvel (*discaste*) néztem és nézem ma is. Mint rokonaik, a törökök, sokat pusztítottak, és semmit sem teremtettek. Budapest talmi város volt, minden autochton realitás nélkül. Évszázadokon át elnyomták a magyarok nemzetiségeiket. S most ütött a szabadulás és büntetés órája.” Ez volt Trianon, a második Mohács! A gyarmatosítók és az igazi elnyomók büntették a gyarmatosított és évszázadokon át elnyomott magyarságot, s szabadulást hirdettek azok számára, akik szabadon betelepülhettek a magyarság helyére, szaporodtak és terjeszkedtek. Milyen elnyomás volt ez? Érdemes volna Nicolson úr minden egyes állítását közelebbről is szemügyre venni, és tüzetesen körüljárni, ha nem lenne hiábavaló igyekezet, mert jellegzetes és általánosnak mondható nyugati (angol, francia stb.) gondolkodásról tanúskodik, olyanról ugyanis, mely úgy rémlik, ma is tartja magát. Szépítgetni, mást hinni és hirdetni, mint ami valójában volt és van, aligha okos dolog. Az angol diplomata békealkotásnak nevezi azt, ami Trianonban történt, pedig durva békediktátum volt, vagy még inkább bírósági tárgyalás, melyben a győztes nagyhatalmak képviselői döntőbíróként ítélkeztek hamistanuk vallomása alapján az állítólagos bűnös fölött. S a tetejébe mindezt anélkül tették, hogy a vádlott védekezését, érveit figyelmesen meghallgatták volna.

Tehát előre el volt döntve minden, mint az újabb kor koncepciók pereiben. Zsigeri ellenszenvet, faji, azaz nemzetiségi megkülönböztetésen alapuló ellenszenvet rokonszenvvé, vagy akár csak semlegesíteni is, hiábavaló igyekezet. Itt törleszkedés, dörgölődés sem segít.

Harold Nicolson turáni fajról beszél. Az idegen szavak kéziszótárában ezt olvashatjuk a turáni népekről: eleinte csak a török nyelvcsaládhoz tartozó népek, később minden ázsiai nép. A turanizmusról pedig ezt: a helytelenül feltett magyar-turáni ősrökonságból kiinduló fajelméleti, ellenforradalmi, sovinszta mozgalom, különösen a két világháború között Természetesen Magyarországról van szó. Hogy miért fajelméleti, ellenforradalmi és sovinszta, az homályban marad. Erre csak a Szótár kiadásának éve (1960) ad magyarázatot. Persze a csekély lélekszámú finnugor nyelvcsaládhoz tartozó népek és a magyarok rokonságának a hangoztatása nem fajelméleti alapon áll, de a nagy lélekszámú turáni népekkel való rokonság hangoztatása már igen, sőt ellenforradalmi és sovinszta. Bizony. Tehát jó lesz óvakodni attól, hogy az utóbbit akár megemlítsük is. Viszont ha ugyanezt egy angol teszi, az más. Neki szabad. De félre a tréfával! A törökök valóban rokonaik. A dolog azonban nem ilyen egyszerű, magyar-török rokoni kapcsolatról ugyanis alig beszélhetünk. Már ezer évvel ezelőtt elkezdődött az a törekvés, mely a magyart igyekezett távol tartani a török népektől, és ádáz ellenségévé tenni őket egymással. Szerencsére ez a dolog csak részben sikerült, mert néhány török nép betelepült a magyarok közé, alkotó részeivé válva a magyarságnak (besenyők, kunok stb.) Az oszmán-törökökkel azonban más a helyzet. Történt ugyan némi közeledés ezekhez a rokonaikhoz is, de ez csak ideig-óráig tartott, és látványos eredménnyel nem járt. Az ellenhatás, az ellenérdekeltség mindig erősebbnek bizonyult. A kiegyezés (1867) után, pl. Trefort Ágoston vallás-és közoktatásügyi miniszterként kijelentette, hogy neki az ország érdekeit kell szem előtt tartania, s ezért a külső tekintély szempontjából előnyösebb, ha a finnugor származás elvét fogadhatja el, mert a magyaroknak nem ázsiai, hanem európai rokonokra van szükségük. (A finnugor népek közül a finnek és az észtek Észak-Európában élnek. Törökök élnek ugyan Európában is, de nagy többségük ázsiai).

Lehet, hogy a miniszter úrnak akkor igaza volt, hiszen ennek a finnugorszármazásnak az elmélete és elfogadása az 1848-ban fölszított nemzetiségi magyarellenes indulatokat egy ideig féken tartotta. Az első világháború után azonban ez az igyekezet hiábavalónak bizonyult, hiszen – mint ahogy láttuk – Harold Nicolson úr számára a finnugor származás

elmélete nem létezett, és nyilván más ítélkező nyugatiak számára sem, Azóta a helyzet gyökeresen megváltozott. Ma már újabb Trianontól nem kell tartanunk az ázsiai rokonság hangoztatásával sem. Már jó hetven évvel ezelőtt megállapították, hogy Ázsia a művelt világ szemében nagydolog: kultúra, magatartás és erő. A magyarság azonban úgy rémlik, nem tekinthető még a művelt világ részének, hiszen Ázsiára nem így tekint, mert kizárólag Európát és Amerikát tartja műveltnek és erősnek. Nevetséges és szálnalmas magatartás ez, a tájékozatlanság bizonyítéka. Még akkor is az, ha a magyarságot jobbára idegen származásúak irányítják, és képviselik szerte a nagyvilágban – még Ázsiában is.

A magyar népesség a hosszú, több évszázados elnyomatás alatt arra kényszerült, hogy sok mindent átvegyen a betelepített és beszivárgó jövevényektől, akik kiemelt helyzetüknél fogva még eredeti észjárását, szokásait, ízlését is módosították. Ez leginkább a szóhasználat változásában figyelhető meg. Régen a kicsire azt mondták: kicsi a bors, de erős, kis ügyes ember, kis takaros menyecske. Ezzel lelkében, tudatában erősítve az alacsonyabb természetűeket, mint amilyenek a magyarok átlagban voltak valamikor. Ez az alacsonyabb természet a lovas és pásztorkodó életmódnak még kedvezett is. Nem véletlen tehát, hogy régen azt tartották: ritka a kicsiny, ki alázatos, mert a kistermetű emberek rendszerint öntudatosak, rátartiak voltak. Nemhiába kedvelt magyar népmesehős a legkisebbik fiú, Hüvelyk Matyi, Babszem Jankó. Viszont a magas természetűre azt mondták: marha nagy ember, hórihorgas, égimeszelő, nagy melák, mafla, lomha, tohonya, magasan hordja a vizet – mind elmarasztaló, gúnyos megjegyzés. Ám újabban már ilyen kifejezéseket hallhatunk lépten-nyomon: kis mitugrász, vakarcs, ügyes, mint szellentés a gatyában stb. Ugyanakkor ezt is: magas, szép szál ember, jól megtermett, szálfatermetű stb. Mintha kezdenénk elfelejteni a nagyzol, nagyol, adja a nagyot, de nagyra van vele, nagyszájú, nagyravágyó, nagyot ugrott, nagyot esett kifejezéseket. Helyettük egyre gyakrabban hallható dicséretként ez: nagyszerű, nagyszabású, nagyeszű, nagyra hivatott stb. Hogy szót értsünk: eszem ágában sincs ócsárolni azt, ami nagy, csak fölhívnom a figyelmet arra, a legújabb irányzatra, mely nem kedvez a nagynak, a magas természetűeknek – sport ide, sport oda – sem a természetben, sem az emberi társadalomban. Aztán a kicsi előreláthatólag nőni fog, a nagy viszont tovább már aligha nőhet, sőt a visszafejlődés felé halad. Mindamelllett ami nagy, csak hadd legyen hatalmas, ha megérdemli a nagyságot, csak ne bízza el magát túlságosan, és ne hatalmaskodjon mások rovására. Az átlagembereken viszont ne hatalmasodjon el a

nagyzolás, a nagyzási hóbort, mert ez lassan korszerűtlenné kezd válni az alakuló új világban, és nem segíti a sportimádatukat sem.

Aztán egy újabb divathóbortról is érdemes szót ejteni: ez a picizés. Kezd már unalmassá, sőt bosszantóvá válni ennek a gügye, gügyögő és nevetséges hangzású szónak a gyakori használata. Már nagyzó falusiak is kezdik elfelejteni a kicsi szót, ezt a szépen hangzó, török eredetű ősi szavunkat. Helyette csak a pici járja, mely olasz eredetű szó. Régebben, ha valaki ezt a szót hallotta, rögtön jött rá a válasz: hiszi a pici (piszi), azaz nem hiszem, amit mondasz, ha ezt a szót használod. A pici ugyanis kiskutyát jelentett akkor még, mely rendszerint pisze orrú. Ady Endre kedvelte ugyan a latinos kifejezéseket – az olasz: újlatin nyelv –, de még véletlenül sem írta le soha a pici szót: „Gondoltam, drága, kicsi társam”. Ha a pici szót használja a kicsi helyett, nyilván furcsa képzetet támaszt, esetleg haragot válthat ki a megszólítottból. József Attila gyermekversében viszont helye van ennek a szónak: „álmában csönget egy picit”, felnőtteknek azonban gügyögni ugyancsak helytelen és nevetséges, ha csak nem betegről van szó. „Mint pici denevérek... száll a korom” – írja József Attila egy másik versében. Itt viszont a kicsi lett volna helytelen, mert a korom porszeméi kisebbek a kicsinél, és a kicsi denevér különben is denevérfiókát jelentene, mely nem is olyan fekete, mint a korom.

Ilyen divatos lett a „jelen pillanatban”, sőt a „per pillanat”, „per óra” idegen szerkezetű kifejezés is, mely semmivel sem mond többet, mint a most, jelenleg, óránként.

Nyilván a magyarra átültetett amerikai filmsorozatok hatása, hogy kezd elharapózni a kevésbé iskolázott és tájékozatlan emberek körében a helőzés is. Nem tudják, hogy ez angol, amerikai angol köszöntésforma, mely rossz alkalmazással került tévéadásba.

Ugy rémlik, az idegen hatásnak nem lehet gátat vetni. Itt nálunk, szűkebb közösségünkben még úgy sem, mint másutt. Itt a nyelvhasználat valóban nagy gond, ha nem a legnagyobb – a szegénység, a létszámbeli fogyatkozás és a munkanélküliség mellett. Itt még az államnyelvet is, mely nem a magyar, el kellene sajátítani úgy, hogy a közéletben igazán boldogulhasson az ember. Ez azonban nagy akadályba ütközik már a kezdet kezdetén, az iskolában is: „Az államnyelv tanításának igazából az a célja, hogy a tanulók ne sajátítsák el kellő szinten a nyelvet, s ezáltal a mindennapjaikban átéljék azt a megalázó helyzetet, hogy ne tudják szerb (román, szlovák, ukrán) nyelven elmondani azt, amit szeretnének, illetve, ne értsék meg pontosan azt, amit velük közölni szeretnének, miáltal kisebbségi érzésük egyre inkább erősödik.

Napjaink délvidéki magyar politikusainak egyik legfőbb vétke éppen az, hogy nem sikerült a magyarságot meggyőzniük arról, a túlélésük, a megmaradásuk egyik záloga a megszerzett tudás. Egyetemre, főiskolára a délvidéki magyar fiatalok töredéke kerül.” (Bata János)

Eszerint a mai áldatlan helyzetért – és nem csak a maiért, hiszen a megaláztatás már vagy kilencven éve tart – az államhatalom mellett az itteni magyar értelmiségnek az a része is hibáztatható, mely nemtörődömségből, vagy tájékozatlanságból tétlenül nézte, mi történik fiataljainkkal: lemaradásukat az élet minden területén, kiszorulásukat az egyetemekről és főiskolákról leginkább azért, mert nem ismerik jól az államnyelvet. Fölmerülhet a kérdés: vajon mit tehettek volna az államhatalom ellen, mely a tankönyvek szerkesztését és kiadását szorosan a kezében tartotta? A magánkiadásba azonban, tudtommal, nem szólt bele. Így már közvetlenül az államhatalmi váltás után megjelenhetett volna egy jó összehasonlító magyar-szerb nyelvkönyv, de sajnos erre hiába vártak a kétségbeesett tanulni vágyó magyarok – a felnőttek körében is. Úgy rémlik, hogy azok, akik ennek az összeállítására alkalmasak, hivatottak lettek volna, megelégedtek a maguk viszonylagos boldogulásával, miután a demokratikus közösségi hagyományoknak még halvány nyomai sem látszottak sehol. Ez az áldatlan helyzet a második világháború után sem változott meg lényegesen., és még ma sem látjuk a megoldást.

A nyelvtanulás jelentősége, módozatainak a taglalása sokkal nagyobb törődést, odafigyelést érdemelne, mint amit eddig kapott. Várakozni, csak várni valamire, miközben nemzedékek sorsa válik reménytelené, sehová sem vezet.

„Szűk, vén fejű magyar nép” – írta Ady Endre egyik keserű hangulatú pillanatában, kiábrándulván mindenből, ami magyar. Igaza volt, ám csak részben, mert a magyar nép szűk fejű ugyan, de nem vén. Szerencsére ugyancsak messze van még attól, hogy

vén legyen. Hebehurgya cselekedetei és mulasztásai bizonyítják ezt. S ha nem pusztítja el önmagát, mint ahogy sok eszetlen fiatal teszi, akkor még hosszú és sikeres felnőttkor vár rá. Csak ennek az is a föltétele, hogy megtalálja önmagát, ha már elveszítette, és megjöjjön a magához való esze. De mindenekelőtt arra van szükség, hogy egyszer s mindenkorra megszabaduljon a gyámkodástól.

A régi nemesi családból származó Kölcsey egyik versét, mely nem véletlenül maradt torzóban, így kezdi: „Büszke magyar vagyok én, keleten nőtt törzsöke fámnak, Keleti ég forró kebelem nem tette hideggé”. Menet közben ugyanis nyilván érezte ennek a büszkeségnek a fonákságát, a színes képzelet és a szürke valóság közti ellentétet, és rádöbrent arra, hogy a magyarságával kár dicsekednie. Nekünk, mai közönséges magyaroknak még kevésbé van erre szükségünk. Tehát ne hivalkodjunk, és ne büszkélkedjünk, de ne is szégyenkezzünk amiatt, hogy magyarok vagyunk, hiszen ez természetes dolog. Ahogy a szerb: szerb, a román: román, a szlovák: szlovák, az ember: ember – ugyanúgy a magyar: magyar. Sem több, sem kevesebb. Viszont ne csak önmagunkat vállaljuk, hanem eredetünket és rokonságunkat is, ahogy a nyilván sokat csalódott, mégis öntudatos Kölcsey és más kiváló gondolkodóink tették. Vigyázat: ez nem a legkisebb ellenállás útja, ezzel nem a dolog könnyebbik végét fogjuk meg!

Egy rozzant vénség tétova mozdulatain, botladozásán nincs mit nevetni, kárörvendeni még kevésbé. Ott legföljebb a sajnálkozásnak van helye. Viszont a csúszó-mászó, virgonc kisgyerek talpra állása, ingadozó ugyan, de egyre bátrabb léptei mosolyra fakasztják az embert. A kisgyerek öröme átragad a felnőttekre is. Biztató mozzanat ez!

Este nyugaton szép lassan aláereszkedik a nap, és végül elhagyja a látóhatárt, keleten azonban hajnaltájt fölbukkan ismét, széles bíborragyogásban, és egyre följebb hág a fákon csúcsaik felé. Nincs olyan földi hatalom, mely ezt a rendet megváltoztathatná!